

Investigating Low Capital Employment Opportunities in Deprived and Border Regions of Kurdistan Province

Reza Shafei

PhD; Associate Professor; Faculty of Humanities and Social Sciences; Tehran, Iran Email: r.shafei@uok.ac.ir

Imam Khomeini Relief Foundation
**Empowerment and
Deprivation-elimination Journal**

<https://pajooresh.emdad.ir>

Vol. 1 | No. 2 | pp. 145-176

Autumn 2023

Received: 22, Oct. 2023 | Accepted: 25, Nov. 2023

Abstract

Introduction: The current research has identified and evaluated the advantageous areas, micro businesses related to them and how to create jobs with low investment in the deprived and border areas of Kurdistan province. This process was done with the aim of prioritizing the identified jobs, checking the requirements for creating the businesses in question and compiling a spatial atlas of the introduced jobs.

Methodology: The research method of this study is descriptive and exploratory and it was done with qualitative-quantitative method. The socio-statistics of this research includes all specialists, experts and experts who have the necessary information in the field of identifying advantageous businesses with low capital in various fields. This research was carried out in the border and deprived areas of 4 cities of Marivan, Baneh, Saqez and Sarovabad.

Findings: In order to achieve the set goals, the opinions of experts in universities, organizations and related departments as well as local residents were examined and the results obtained from this research have shown that small and low-capital businesses in the study areas generally have It is important and by considering structural measures, it is possible to provide the ground for their stabilization. This research has depicted the position of micro-businesses in question as well as the management of intra-sector and extra-sector exchanges in several strategic atlases.

Conclusion: Low-investment jobs for low-income people living in deprived areas can include various opportunities that do not require significant start-up costs or specialized training.

Keywords: Imam Khomeini Relief Foundation, Small Businesses with Low Capital Requirements, Deprived and Border Areas

بررسی فرصت‌های اشتغال کم‌سرمایه در مناطق محروم و مرزی استان کردستان

رضا شافی

دانشیار گروه مدیریت بازرگانی؛ دانشکده علوم انسانی
و اجتماعی؛ دانشگاه کردستان؛ سنندج، ایران؛
r.shafei@uok.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۳۰ | پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۰۴

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر به شناسایی و ارزیابی حوزه‌های مزیت‌دار، کسب و کارهای خرد مرتبط با آن‌ها و چگونگی اشتغال‌زایی با سرمایه‌گذاری کم در مناطق محروم و مرزی استان کردستان، پرداخته است. این فرایند با هدف اولویت‌بندی مشاغل شناسایی شده، بررسی الزامات ایجاد کسب و کارهای مورد بحث و تدوین اطلس مکانی از مشاغل معرفی شده، انجام گردیده است.

روش‌شناسی: روش تحقیق این مطالعه، توصیفی و اکتشافی بوده و با روش کیفی - کمی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی متخصصان، کارشناسان و خبرگانی است که در زمینه شناسایی کسب و کارهای مزیت‌دار کم‌سرمایه در حوزه‌های گوناگون اطلاعات لازم را داشته‌اند. این تحقیق در مناطق مرزی و محروم ۴ شهرستان مریوان، بانه، سقز و سروآباد اجرا شده است.

یافته‌ها: برای دستیابی به اهداف تعیین شده، نظرات افراد خبره در دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و ادارات مرتبط و همچنین ساکنین محلی، بررسی شده و نتایج به‌دست آمده از این پژوهش نشان داده است که مشاغل خرد و کم‌نیاز به سرمایه در عموم مناطق مورد مطالعه دارای اهمیت بوده و با در نظر گرفتن تمهیداتی ساختاری می‌توان زمینه پایدارسازی آن‌ها را فراهم آورد. این تحقیق جایگاه مشاغل خرد مورد نظر و همچنین مدیریت تبادلات میان‌بخشی و برون‌بخشی را در چندین اطلس راهبردی به تصویر کشیده است.

نتیجه‌گیری: مشاغل کم‌سرمایه‌گذاری برای افراد کم‌درآمد و ساکن در مناطق محروم می‌تواند شامل فرصت‌های مختلفی باشد که نیازی به هزینه‌های قابل توجه راه‌اندازی یا آموزش تخصصی ندارد.

کلیدواژه‌ها: کمیته امداد، کسب و کارهای خرد کم‌نیاز به سرمایه، مناطق محروم و مرزی

نشریه علمی توانمندسازی و محرومیت‌زدایی
کمیته امداد امام خمینی (ره)
<https://pajooresh.emdad.ir>
دوره ۱ | شماره ۲ | صص ۱۴۵-۱۷۶
پاییز ۱۴۰۲

مقدمه

توسعه کسب و کارها و ایجاد اشتغال از مهم‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران می‌باشد. این موضوع در تمامی برنامه‌های کشوری لحاظ شده و برای پیاده‌سازی آن از سازوکارهای گوناگونی استفاده می‌شود. در همین راستا نیز اولویت‌بندی‌هایی مطرح است که بر پایه آن‌ها مناطق کمتر توسعه یافته و یا محروم، از اولویت بیشتری برخوردار هستند. علت اصلی این موضوع را می‌توان در اثرات مثبت اشتغال بر بهبود شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در این مناطق دانست. لذا رشد و توسعه مناطق کمتربرخوردار، می‌تواند در رأس برنامه‌های دولتی قرار گیرد.

سازمان کمیته امداد برنامه‌های بسیار مهم و اثربخشی را در راستای توزیع بهینه درآمد در میان اقشار محروم آغاز و به انجام رسانیده است. لذا نقش اساسی در کاهش محرومیت‌های منطقه‌ای داشته و می‌تواند با داشتن راهبردهایی مشخص بر روی نواحی متمرکز شود که به‌عنوان خاستگاه فقر و توسعه آن به‌شمار می‌آیند. در همین اساس پرواضح است که مناطق مرزی در استان‌های کمتربرخوردار کشور، از کانون‌های محرومیت به‌شمار آمده و تمرکز بر این نواحی می‌تواند فقر و محرومیت را در هسته کنترل و خنثی نماید. یکی از راه‌های جلوگیری از توسعه فقر، انجام سرمایه‌گذاری‌های اساسی به‌منظور ایجاد کسب و کارهای پایدار می‌باشد.

سرمایه‌گذاری با هدف توسعه اشتغال انجام شده که به‌صورت دولتی و یا فردی انجام می‌پذیرد. به‌دلیل اینکه انجام سرمایه‌گذاری‌های دولتی نسبتاً طولانی می‌باشد، میل به انجام و ثمر رسیدن سرمایه‌گذاری‌های فردی با رغبت بیشتری دنبال می‌شود. دلیل اصلی این موضوع نیاز کم به سرمایه و به‌ثمر رسیدن آن در کمترین زمان ممکن است. پس می‌توان ادعان نمود که شناخت از نیازهای شغلی و الزامات پیاده‌سازی مشاغل کم‌نیاز به سرمایه از مهم‌ترین اهداف توسعه کسب و کارها در مناطق محروم به‌شمار می‌آید. زیرا اشتغال‌زایی با سرمایه‌گذاری‌های کلان هم به‌زمان بیشتری نیاز دارد و هم به اشتغال کمتری در مقیاس منطقه‌ای منجر خواهد شد.

بیان دقیق پژوهش

یکی از روش‌های توسعه اشتغال و کارآفرینی در استان‌های کمتربرخوردار، افزایش و توسعه کسب و کارها و در رأس آن‌ها مشاغل خرد و کم‌نیاز به سرمایه‌های کلان است.

مشاغل خرد و کم‌سرمایه عنوان یکی از انواع رایج اشتغال در کشورهای مختلف دنیا بوده و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تأثیرگذاری کسب‌وکارهای کم‌سرمایه و خرد در اقتصاد کشورها نقش به‌سزایی ایفا نموده و تأثیر عظیمی در اقتصاد ملی آن‌ها را دارا می‌باشند. بر اساس مطالعات انجام‌شده، این‌گونه کسب‌وکارها توانایی پاسخگویی سریع به تغییرات بازار و نیازهای مشتری را داشته و به آسانی می‌توانند خود را با شرایط جدید هماهنگ کنند. در واقع آن‌ها رفتاری پویا در مواجهه‌شدن با شرایط متغیر محیطی دارند. بر همین اساس این دسته از مشاغل از جایگاه ویژه‌ای در دنیای کسب‌وکار برخوردار هستند (مانتوک^۱، ۲۰۱۶؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۷). در کنار آن تأثیر مطلوبی در گسترش و رشد اقتصادی کشورها نیز خواهند داشت (هونجو و هاردا^۲، ۲۰۰۶).

توسعه این کسب‌وکارها، ابزاری قوی برای شناخت فرصت‌هایی است که با استفاده از آن‌ها می‌توان مشکلات اشتغال، کمبود نیروی انسانی خلاق و ماهر، کاهش بهره‌وری، کاهش کیفیت تولیدات و خدمات و رکود اقتصادی را رفع کرده و رقابت‌پذیری را نیز افزایش داد. البته عوامل مختلفی از قبیل محیط مساعد، منابع مالی، فعالیت‌های بازاریابی و فروش، به‌کارگیری مناسب فناوری اطلاعات و ... بر عملکرد و پایداری کسب‌وکارهای خرد اثرگذار هستند که بایستی توجه خاصی به آن‌ها داشت (آیجوس^۳، ۲۰۱۰؛ راج و هاتاکی^۴، ۲۰۱۶). این نوع از کسب‌وکارها در کنار مزایایی که دارند، محدودیت‌هایی نیز از لحاظ چگونگی تأسیس و راه‌اندازی را نیز به همراه خواهند داشت. مطالعات متعدد نشان داده است که کسب‌وکارهای کوچک و خرد نیاز به سرمایه‌گذاری کمتری داشته و سریع به بهره‌برداری می‌رسند. اما نکته اساسی در تأسیس این نوع از اشتغال، داشتن فکر و ایده اولیه و همچنین مزیت‌دار بودن از لحاظ صرفه اقتصادی می‌باشد. این مهم باعث می‌شود که راه‌اندازی این شرکت‌های کوچک ارتباط مستقیمی با نوع حوزه‌ای داشته باشد که می‌تواند به اثربخشی و پایداری شغلی منجر شود. این پایداری شغلی کمک به‌سزایی به افزایش امید به زندگی و روحیه مفید بودن به افراد در جامعه، خواهد نمود. البته پیش‌نیاز ایجاد این دسته از کسب‌وکارها، وجود روحیات کارآفرینی و خلاقیت در میان

1. Mantok
2. Honjo & Harada
3. Ijose
4. Rauch & Hatak

افراد می‌باشد. آرامند (۲۰۱۲) معتقد است که فرهنگ جامعه در ایجاد کسب و کارهای خرد و توسعه آن‌ها بسیار مهم است. همچنین، هایند و فرهان^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی آرمان کارآفرینی در میان صاحبان کسب و کارهای خرد پرداختند که در نهایت، بیان داشتند که از جمله دلایل کشف فرصت‌های جدید در کسب و کارهای خرد، داشتن اشتیاق کارآفرینی می‌باشد. یکی دیگر از مطالعات نتیجه گرفته است که فرهنگ و مذهب جزو عوامل پیش‌برنده در ایجاد کسب و کارهای زودبازده می‌باشند (مدرسی و همکاران، ۱۳۹۵).

از مهم‌ترین اقبال هدف این گونه از کسب و کارها و مشاغل کم‌نیاز به سرمایه اقبال محروم و نیازمند توجه در کشور می‌باشند. مطابق با آخرین بررسی‌های انجام شده از سوی مراجع آماری کشور، استان کردستان یکی از استان‌های مرزی است که در این وضعیت از اولویت ویژه‌ای برای توجه به اشتغال کم‌نیاز به سرمایه از سوی متولیان امر را دارد. به عبارت بهتر به دلیل مرزی بودن استان کردستان و امکان گرایش بیش از پیش افراد به مشاغل پرمشقتی چون کولبری و قاچاق، تدوین سندی که بتواند مشاغل موردنظر را به درستی شناسایی و اولویت‌بندی نماید، بسیار مهم و ضروری می‌باشد. لذا شناسایی مشاغل خرد مورد بحث و همچنین افراد واجد شرایط برای این موضوع از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

در مطالعه حاضر حوزه‌های مزیت‌دار و کسب و کارهای خرد مرتبط با آن‌ها شناسایی شده و چگونگی اشتغال‌زایی با سرمایه‌گذاری کم در مناطق محروم و مرزی استان کردستان، بررسی شده است.

روش تحقیق توصیفی و اکتشافی بوده و با روش کیفی - کمی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی متخصصان، کارشناسان و خبرگانی است که در زمینه شناسایی کسب و کارهای مزیت‌دار کم سرمایه در حوزه‌های گوناگون اطلاعات لازم را داشته‌اند. برای این منظور نظرات افراد خبره در دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و ادارات مرتبط بررسی شده است. بنابر تجربیات و تحقیقات پیشین، گروه‌های آموزشی مرتبط در دانشگاه کردستان، کارشناسان سازمان‌های صمت، جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، تعاون و رفاه و همچنین مرکز سرمایه‌گذاری استان کردستان بررسی شده است. همچنین

1. Hind & Ferhane

به‌منظور بررسی کسب و کارهای مزیت‌دار شناسایی شده نظرات تعدادی از افراد متقاضی سرمایه‌گذاری‌های خرد نیز گردآوری شده است. در نهایت از نرم‌افزارهای آماری تحلیل کیفی و کمی مکس کیودا و اسپاس برای ارزیابی نظرات افراد و ترسیم‌نمایی از مشاغل اولویت‌دار، استفاده شده است. در مرحله‌نهایی این پژوهش، تمامی مشاغل و کسب و کارهای کم‌سرمایه شناسایی شده بر اساس نرم‌افزار جی‌آی‌اس و با بهره‌گیری از نقشه توسعه استان کردستان مکان‌یابی گردیده و امکان‌شناسایی و معرفی آن‌ها از روی اطلسی با همین هدف، امکان‌پذیر شده است.

ضرورت اجرای پژوهش

از راه‌های مطمئن در توسعه اقتصادی و اجتماعی در میان جوامع، استفاده از حداکثر امکانات مالی و توانایی‌های فکری و جسمی افراد است. به‌عبارت بهتر جامعه توسعه‌یافته برای اینکه بتواند به یک توازن پایدار دست یابد نیازمند به بهره‌برداری از تمامی مزیت‌های خود دارد. سرمایه‌گذاری یکی از این راهکارها است که می‌تواند به رشد و شکوفایی فردی و جمعی کمک به‌سزایی نماید. به دیگر سخن چنانچه مسیر سرمایه‌گذاری و کارآفرینی از طریق تدوین استراتژی‌های منسجم هموار گردد، می‌توان امیدوار بود که جامعه در مسیر توسعه قرار دارد.

در حال حاضر بسیاری از افراد برای به‌فعلیت رساندن خلاقیت‌های خود و ایجاد کسب و کار و اشتغال‌نیاز به سرمایه‌گذاری فردی و پشتیبانی‌های مالی از مراجع دیگری هستند. این موضوع در کنار افزایش امید به اشتغال و بهره‌وری شغلی، دغدغه‌ای بزرگ نیز به همراه خواهد داشت. به‌طوری که خیلی از افراد به‌دلیل اینکه از سرمایه اولیه کافی برای ایجاد کسب و کار برخوردار نیستند، معمولاً قدم‌های ابتدایی اشتغال‌آفرینی را نیز برنداشته و به امید کار در سازمان‌ها و شرکت‌ها دیگر منتظر خواهند ماند. این مانع در مناطق مرزی و محروم اثرات به مراتب بیشتری را در روحیه کارآفرینی افراد خواهد گذاشت. دلیل این موضوع را می‌توان در دور بودن از مراکز قدرت و تجمع سرمایه‌های مردمی و دولتی دنبال نمود. همچنین از دیگر عوامل مؤثر بر کاهش تمایل افراد به فعال نمودن کسب و کارهای شخصی، وجود مشاغل موقت بین مرزی و همچنین فقر مالی بین ساکنین می‌باشد. لذا این پژوهش به دنبال آن است تا با شناسایی فرصت‌های اشتغال‌زایی کم‌سرمایه راه را برای ایجاد کسب و کارهای خرد زود تأسیس را در این مناطق، هموار نماید.

احتمال اینکه این مطالعه بتواند به نتایج زیر دست یابد، وجود داشت:

- ◇ شناسایی مشاغل زود تأسیس و کم سرمایه؛
- ◇ تدوین نقشه راه برای معرفی این دسته از کسب و کارها؛
- ◇ تدوین اطلس تجاری و الزامات تأسیس کسب و کارهای کم سرمایه در مناطق مرزی و محروم مورد مطالعه.

اهداف طرح (شامل اهداف کلی، فرعی و کاربردی)

هدف اصلی:

بررسی فرصت‌های اشتغال در حوزه‌های کم سرمایه در مناطق محروم و مرزی استان کردستان

اهداف فرعی:

- ◇ شناسایی مشاغل کم نیاز به سرمایه در بازار مناطق هدف بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی و اقتصادی موجود؛
- ◇ اولویت‌بندی مشاغل کم نیاز به سرمایه، بر اساس تقاضای بازار در منطقه هدف؛
- ◇ بررسی الزامات اجرای شغل در مناطق محروم و مرزی مورد مطالعه؛
- ◇ تدوین اطلس تجاری و مکانی کسب و کارهای شناسایی شده بر اساس خصوصیات منطقه هدف.

سؤال اصلی:

مهم‌ترین فرصت‌های اشتغال در حوزه‌های کم سرمایه در مناطق محروم و مرزی استان کردستان چه می‌باشند؟

مبانی نظری

هنگامی که مجموعه‌ای از افراد به منظور رفع نیازهای خود و کسب درآمد اقدام به تولید نموده و محیطی شغلی و حرفه‌ای برای خود فراهم می‌آورند، کسب و کاری ایجاد شده و در صورت تداوم فعالیت می‌تواند به رشد و شکوفایی گروهی نیز منتهی شود. در همین راستا پترز و پلومن بر این باور هستند که کسب و کارها هر نوع تبادل تکراری و تجدیدشونده در فرایندهای تجارت به شمار می‌آیند. در تعریف فوق به اهمیت تداوم اشتغال اشاره شده است. به عبارت بهتر کسب و کاری مدنظر است که پایداری

لازم را داشته باشد و بتواند برای مدت‌ها به‌عنوان یگانه مرکز در آمدزایی در میان افراد و جوامع به‌شمار آید. علاوه بر این به نظر می‌رسد که اشتغال‌زایی و ایجاد کسب‌وکارها می‌بایست تکرار شونده بوده و در کنار رفع نیازهای جامعه، توانایی به‌روز آمدی و پیشرفت همگام با تغییرات محیطی نیز باشند.

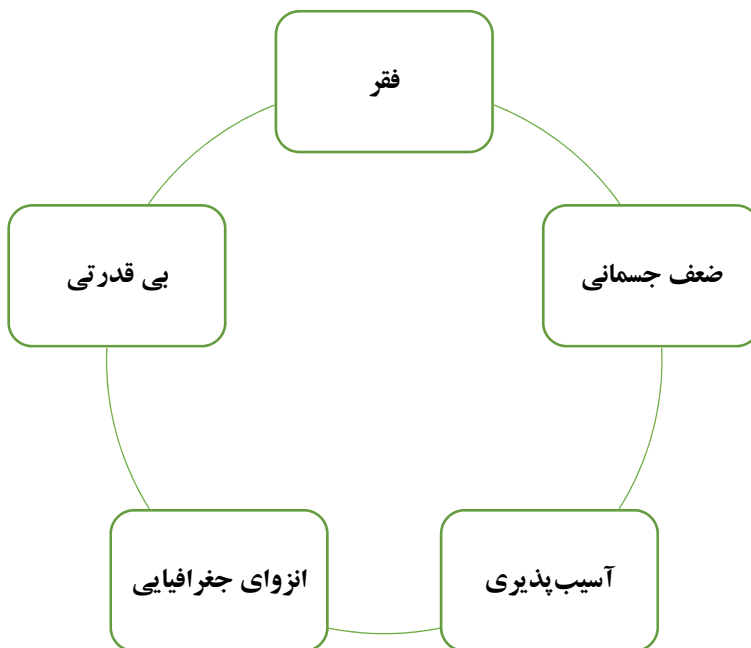
ایجاد کسب‌وکارهای پایدار مستلزم رعایت شرایط و پیش‌زمینه‌هایی از سوی صاحبان آن نیز است. به‌عبارت دیگر هر شغل و کسب‌وکاری می‌بایست بر پایه رعایت اصول اولیه احراز آن‌ها و داشتن اهلیت از سوی افراد ایجاد و تداوم یابند. یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد و استمرار در کسب‌وکارها، سرمایه‌گذاری‌هایی است که از سوی افراد و صاحبان ایده انجام می‌شود. این سرمایه‌گذاری‌ها در صورتی موفق هستند که بر اساس نیازهای مناطق و جوامع محلی صورت‌پذیرند. نکته اساسی در سرمایه‌گذاری‌ها از سوی افراد، تمکین مالی است که می‌بایست آن را به‌عنوان سرآغاز تجاری‌سازی ایده‌ها، شناسایی نمود. حال ممکن است که هر ایده‌ای سرمایه‌مشخصی را نیاز داشته باشد.

مطالعات گوناگون نشان داده است که افراد دارای ایده از قدرت مالی کمتری برای اجرای خلاقیت‌های خود برخوردار هستند. حتی داشتن ایده برای تأسیس کسب‌وکار نیز مستلزم مهیا بودن زیرساخت‌هایی است که بتواند ایده‌ها را اجرایی نماید. لذا مهم‌ترین موضوعاتی که در این رابطه مطرح است، نوع مشاغلی است که می‌بایست شناسایی شده و الزاماتی که بایستی آن را به پایداری برساند. هر قدر کسب‌وکارهای ایجاد شده از سرمایه‌بری کمتری برخوردار باشند امکان اجرایی بیشتری داشته و افراد کمتری نیز می‌توانند در ایجاد آن سهم باشند.

اشتغال‌زایی در مناطق محروم کم‌برخوردار

ارتباط بسیار نزدیک مقوله محرومیت با مفاهیمی مانند بی‌عدالتی، طرد اجتماعی، توسعه‌نیافتگی، دورافتادگی و فقر منجر به این شده است که تعدادی از پژوهشگران این مفاهیم را کنار هم و با هم به‌کار ببرند. بنابراین بیان یک تعریف واحد از محرومیت که مبنای تصمیم‌گیری باشد امری مهم و ضروری می‌باشد؛ زیرا تعریف مفهوم محرومیت می‌تواند تأثیر مستقیم بر سیاست توسعه‌ای و راهبردها و روش‌های اندازه‌گیری معطوف به محرومیت‌زدایی خواهد داشت (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۳). نظریه‌ای معروف که در مورد مفهوم محرومیت بیان شده است نظریه تاونسند می‌باشد که محرومیت اشاره

مستقیم به عدم دسترسی کافی به مسکن، غذا، لباس، محیط زیست مناسب، شغل مناسب، سوخت، عدم دسترسی به فعالیت‌ها و امکانات معمولی و ضروری مورد تأکید جامعه برای زندگی می‌باشد (فو همکاران، ۲۰۱۵). نظریه تاونسند یک روش برای شناسایی توضیح نابرابری و بی‌عدالتی اجتماعی، بهداشتی، فرهنگی و اقتصادی می‌باشد که در رشته‌های متفاوت برای توضیح و اندازه‌گیری درباره تفاوت امکانات آموزشی و پرورشی، سلامت و بهداشت، حاشیه‌نشینی و مهاجرت مورد استفاده قرار می‌گیرد. نظریه دومی که در مورد محرومیت بیان شده است نظریه «تله محرومیت» می‌باشد که برای بار اول رابرت چمبرز (۱۹۸۹) که در مورد جهان سوم درباره محرومیت بیان کرده است (رئسی و رئسی، ۱۳۹۶). در این نظریه محرومیت را به‌عنوان یک تله بیان می‌کند وقتی افرادی در این تله قرار بگیرند نجات از آن به‌سختی میسر خواهد شد. فرد فقیر و محروم با یورش محرومیت در تله محرومیت و فقر گرفتار می‌شود. چمبرز پنج نوع عمده یورش محرومیت را بیان می‌کند (شکل زیر) برای گیر افتاده افراد آسیب‌پذیر و محروم در تله محرومیت را پنج مؤلفه مهم بی‌قدرتی، فقر، بیماری (ضعف جسمانی) افراد خانواده، آسیب‌پذیری و انزوای جغرافیایی خانواده تشکیل می‌دهد (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۷؛ به نقل از چمبرز، ۱۹۷۷).

شکل ۱. پنج نوع یورش عمده برای افتادن در تله محرومیت

ایران دارای مناطق بیابانی و روستایی و دورافتاده زیادی با امکانات بسیار پایینی است که متأسفانه توجه‌ای به این مناطق در برنامه‌های توسعه‌ای نشده است. در کنار این بخش‌های دورافتاده و محروم، شهرهایی وجود دارد که در مقایسه با چندین شهر توسعه‌یافته و کلان از فقر و بی‌امکاناتی و عدم تجهیزات و توسعه‌های امروزی محروم‌اند و رنج می‌برند (میرکمالی، ۱۳۹۵). ناهمگونی بسیاری در مناطق محروم نسبت به شاخص‌های مهم و اساسی و ملی در زمینه محرومیت روستایی وجود دارد به همین دلیل برای برنامه‌ریزی مناطق محروم روستایی باید شاخص‌های اساسی برای محرومیت در نظر گرفته شود (فیت و همکاران، ۲۰۱۷).

محرومیت یکی از چالش‌های مهم و بالقوه در عصر حاضر و نگرانی اساسی اکثر کشورهای در حال توسعه به‌ویژه مناطق مرزی و روستایی می‌باشد. بیشتر شدن محرومیت و نابرابری در مناطق روستایی و شهری، جدا از تأثیرات منفی ناخواسته همچون افزایش شهرنشینی، مهاجرت و افزایش جرم و مشاغل کاذب در جامعه، منجر به تحت فشار قرار دادن و استفاده غیراصولی از منابع محیط زیست می‌باشد. به همین دلیل قدم مهم و اصلی در برنامه‌ریزی محرومیت‌زدایی، شناسایی منطق کمتر برخوردار به‌وسیله شاخص‌ها و با بهره‌گیری از روش‌های علمی از پیش تعیین شده می‌باشد. شناسایی این شاخص‌ها باید در دستور کار مدیران و برنامه‌ریزان جهادی و مسئول که داعیه‌دار محرومیت‌زدایی در مناطق کمتربرخوردار کشورند قرار گیرد (زارعی و رحمانیان کوشککی، ۱۳۹۹).

اشتغال مناطق محروم

در هر کشوری، اشتغال‌زایی وجود دارد و باید تلاش کرد که توانایی‌های کارآفرینان و اشتغال‌زایی بیشتر شود و از همه مهم‌تر ساختار اقتصادی آن کشور شرایط و ابزار وجود اشتغال‌زایی و توانایی بالفعل آنان را فراهم آورد. اشتغال مناطق روستایی و محروم در زمان‌های مختلف، با توجه به عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی تأثیرات ناشی از شهرها، تغییرات بسیار مختلفی داشته است که از جمله آنان آثار مهم توسعه‌نیافتگی و نرخ بالای بیکاری در مناطق محروم، می‌توان به مهاجرت روستایان به شهرها، تعطیلی بخش بزرگی از کشاورزی، حاشیه‌نشینی، فقر، افزایش تعداد مصرف‌کنندگان این بخش وابستگی بیشتر غذایی و اقتصادی کشور به واردات از خارج نام برد. سرمایه‌گذاری و کارآفرینی و ایجاد اشتغال‌زایی در بخش‌های غیرکشاورزی در روستاها و مناطق محروم،

و با توجه به این که نیمی از جمعیت کشور را افراد و مردم روستایی و محروم تشکیل داده‌اند علاوه بر بهبود معیشت و رفاه افراد مناطق محروم و کم‌بودن هزینه زندگی در منطق محروم و روستایی و ایجاد انگیزه برای عدم مهاجرت آنان به شهرها، باعث توسعه بخش کشاورزی، کاهش میزان فشار اقتصادی و رفاهی ناشی از بیکاری فصلی در روستاها، آبادانی مناطق محروم و شکوفایی اقتصادی کشور نیز خواهد بود. بنابراین افزایش و توسعه اقتصادی و تولیدی مناطق محروم و روستایی نقش مهم و قابل ملاحظه‌ای در بهبود اقتصادی کشور و جامعه خواهد داشت؛ اما تلاش برای بهبود وضعیت اشتغال‌زایی در مناطق محروم و بخش روستایی، علاوه بر مناسب بودن شرایط محیطی و ساختاری، مستلزم شناسایی موانع و چالش‌های موجود بر سر راه توسعه این مناطق می‌باشد. با توجه به این می‌توان نتیجه گرفت که باید همه امکانات و عوامل ملی و محلی در جهت رسیدن به اهداف اشتغال‌زایی این مناطق بسیج گردند تا هم با صرف هزینه کمتر و هم ابعاد گسترده‌تر، همه بتوانند از همه نتایج آن منافع قابل توجه‌ای به‌دست آورند و همچنین بتوانند مسیر رو به توسعه و رشدی در مناطق محروم و بخش روستایی در پیش گرفته شود (اشراقی سامانی و همکاران، ۱۳۹۵).

حفظ و نگهداری از منابع آبی و خاکی، اشتغال‌زایی و توسعه پایدار در مناطق محروم و روستایی به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین راهبردهای مدیریت دانایی‌محور در کشور مطرح می‌باشد. مطالعات قابلیت آبیاری، خاک‌شناسی و دسته‌بندی استاندارد و تناسب اراضی برای جایگزینی و اصلاح کاربردی فعلی و همچنین روش‌های نوین آبیاری به‌منظور افزایش راندمان مصرف آب در کشاورزی و بیشتر شدن ارزش افزوده و تولیدات کشاورزی قدم خاص ویژه‌ای برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی محسوب می‌شود (مروج، ۱۳۹۶).

خلاصه از چالش‌ها و موانع پیش روی یک جوان در مناطق محروم و روستایی در اشتغال‌زایی به شرح زیر می‌باشد:

- ◇ نبود سرمایه نقدی و غیرنقدی (آب، زمین، ساختمان، و ...) موردنیاز برای راه‌اندازی یک شغل؛
- ◇ عدم آشنایی و مسلط بودن به مهارت‌های فنی (عدم دسترسی به مراکز و امکانات آموزشی و پرورشی)؛
- ◇ عدم شناخت لازم و نداشتن اطلاعات کافی در مورد محصولات برای بازار مناسب و بازار کار؛

- ◇ دسترسی نداشتن به مدارک وثیقه لازم برای گرفتن وام؛
- ◇ احتمال بالای شکست و ریسک بالای فعالیت در بازار کار؛
- ◇ ابهام و نداشتن آگاهی لازم جهت فروش محصولات تولیدشده؛
- ◇ در صورت بروز مشکل در فرایند تولید عدم دسترسی به مشاور فنی؛
- ◇ طولانی و زمان‌بر بودن مسیر راه‌اندازی و اشتغال‌زایی و اتلاف وقت زیاد برای متقاضیان روستایی؛
- ◇ توجه متقاضیان روستای به مشاغل اطراف خود و عدم توجه به مشاغل جدید؛
- ◇ عدم دسترسی جوانان روستایی به مشاور مدیریتی جهت راه‌اندازی و توسعه و تثبیت کسب و کار.

سازمان کمیته امداد و اشتغال در مناطق محروم

به اعتقاد خیلی از صاحب‌نظران تلاش‌های کمیته امداد در زمینه توانمندسازی مناطق محروم نقش مهم و به‌سزایی در پژوهش‌های سیاست‌های و راهبردهای اقتصادی کشور داشته است. افزایش تسهیلات اشتغال‌زایی و منابع در مقایسه با فعالیت‌های حمایتی صرف و ارائه دادن الگوهای جدید مبتنی بر اشتغال‌زایی از جمله مؤلفه‌های است که نشان‌دهنده حرکت این سازمان برای به ثمر رسیدن مأموریت‌ها و اهداف سازمانی خود است (موصلی و همکاران، ۱۴۰۰). کمیته امداد یک سازمان عمومی می‌باشد که با اهدافی چون یاری و کمک به مستضعفان و محرومان خود کفا کردن این اقشار جامعه از سال ۱۳۵۷ شروع به فعالیت کرده است و نباید این‌گونه فکر کرد که یک بنگاه خدماتی است با نقش کارآفرینی اجتماعی (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰). این سازمان هدف‌هایی مانند ارتقای سطح آگاهی‌های علمی، فرهنگی و مهارت‌های آموزشی و پرورشی فنی حرفه‌ای مددجویان، بیشتر کردن توان اقتصادی خانواده‌های محروم تا مرز خودکفایی کامل به شکلی که آثار محرومیت و فقر از زندگی خانوادگی و فردی آن‌ها از بین برود. فراهم آوردن فرهنگ کارآفرینی و تلاش در مددجویان برای رسیدن به یک زندگی مناسب و در آخر شناسایی امکانات بالقوه و بالفعل بخش‌های مختلف جامعه به‌منظور بهره‌گیری در جهت رشد فرصت‌های اشتغال‌زایی را پیگیری می‌نماید (اساسنامه آماری کمیته امداد، ۱۳۸۷).

یکی از نهادهای که از زمان تأسیس تا به این زمان گام‌های مهم و ارزشمندی را برای حل مهم‌ترین مشکل هر جامعه‌ای یعنی فقر برداشته است، کمیته امداد است. این سازمان اجتماعی در شکوفایی استعدادها و توانمندسازی و تأمین رفاه و خودکفایی افراد

محروم و نیازمند با ارائه خدمات حمایتی، معیشتی، اجتماعی و فرهنگی موفقیت‌های بسیار زیادی به‌دست آورده است. بسیاری از طرح‌های کمیته امداد همچون هم‌سفره، محسنین، ایتم، اکرام، نیکوکاری و ... انواعی از نوآوری‌های اجتماعی این سازمان در جهت حمایت از افراد مستعد می‌باشد (جندقی و همکاران، ۱۳۹۸).

وظایف کمیته امداد عبارت‌اند از:

- ◇ شناخت و بررسی انواع محرومیت‌های معنوی و مادی نیازمندان همچون خانواده‌های لازم‌الحمایه در شهر، روستا و عشایر؛
- ◇ پیشنهاد سیاست‌های اجرایی و خط‌مشی و برنامه و طرح‌های مؤثر برای رفع مشکلات افراد محروم با استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های دینی، مردمی و قانونی؛
- ◇ ایجاد امکانات مناسب به‌منظور خودکفایی، توانمندسازی، استقلال اقتصادی خانواده‌های محروم و کم‌برخوردار،
- ◇ فراهم کردن تسهیلات لازم در جهت سلامت افراد و خانواده‌های محروم و فراهم کردن خدمات بهداشتی و درمانی،
- ◇ پرداخت نقدی و غیرنقدی همچون جهیزیه، تأمین مسکن و کمک به ازدواج افراد کم‌برخوردار و محروم؛
- ◇ ارائه تسهیلات قرض‌الحسنه به افراد نیازمند؛
- ◇ ارائه خدمات فرهنگی به خانواده‌ها و افراد محروم و ارتقاء باورها و عقاید دینی و سبک زندگی اسلامی از طریق آموزش؛
- ◇ ارائه خدمات مشاوره، صیانت از نهاد خانواده، حمایت‌های لازم قضائی و حقوقی و مددکاری به خانواده‌های مستعد؛
- ◇ انتقال راهکارها و تجربیات کمک به نیازمندان و رفع فقر به نیازمندان سایر کشورها در قالب سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی ایران؛
- ◇ احیا و ترویج فرهنگ نیکوکاری و احسان و ...؛
- ◇ هماهنگی و ارتباط با تشکیلات نیکوکاری و مؤسسات خیریه مردمی در داخل و خارج از کشور؛
- ◇ ایجاد سازوکار قانونی؛
- ◇ فراهم کردن مأموریت‌هایی در قالب وظایف و اهداف کمیته امداد امام که توسط مراجع قانونی تعیین و تأمین اعتبار می‌شود (اساسنامه کمیته امداد، ۱۳۹۴).

در ایران کمیته امداد با حمایت از کسب و کارهای کوچک و طرح‌های اشتغال‌زایی اجتماعی، در چارچوب طرح‌های اشتغال‌زایی، خودکفایی کمیته امداد و معاونت اشتغال با اجرا و پیاده‌سازی برنامه‌های مختلف آموزش فنی و ارتقای مهارت‌های اشتغال‌زایی حرفه‌ای، شرایط اشتغال مددجویان را به وسیله توسعه کسب و کارهای خرد فراهم آورده است (رزمجو مقصودی، ۱۳۹۷).

روش پژوهش

در پژوهش حاضر به دلیل اهمیت داده‌ها در سیاست‌گذاری مدیران و متولیان بخش اشتغال کمیته امداد استان کردستان، نیاز به اجرای فرایندهای نظام‌مند به منظور گردآوری بهترین و مناسب‌ترین اطلاعات است. تحقیق حاضر توصیفی بوده و داده‌های مورد نیاز از نظرات جامعه آماری کارشناسان، خبرگان و افرادی استخراج شده است که در زمینه اشتغال‌زایی در مناطق محروم و کمتربرخوردار، صلاحیت لازم را دارا بوده‌اند.

بر اساس نوع ابزار مورد استفاده، لازم بود از پرسشنامه و مصاحبه‌های موردی کیفی، بهره‌گیری شود. اطلاعات مأخوذه در دو قالب کمی با نرم‌افزارهای تفسیری، تحلیلی و معادلات ساختاری، ارزیابی شده و همچنین در رویکرد کیفی از نرم‌افزار مکس کیودا بررسی شده است. دیگر یافته‌های این پژوهش با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای جغرافیایی بر اساس نوع مزیت‌های شناسایی شده در مناطق اولویت‌دار نمایش داده شده است.

پژوهش حاضر به لحاظ هدف جزو پژوهش‌های کاربردی و از لحاظ راهبرد پژوهش، رویکرد حاکم بر تجزیه و تحلیل و گردآوری اطلاعات، کیفی - کمی بوده و از لحاظ روش اکتشافی است. در مرحله اول در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از مصاحبه با کارشناسان سازمان‌های مرتبط (خصوصاً بخش‌های مرتبط با اشتغال در کمیته امداد کردستان) و آشنا به مناطق مرزی و محروم مورد مطالعه استفاده شده است. این کار برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از جامعه آماری در خصوص نوع‌شناسی و دلایل توجیهی مشاغل مورد نظر انجام شده است. از تحلیل کیفی نیز برای مشاغل و حوزه‌های شناسایی شده استفاده شده و در روش کمی نیز با استناد به مشاغل شناسایی شده با روش‌های آماری مربوطه به رتبه‌بندی مشاغل مبادرت شده است.

به دلیل اینکه این مطالعه توصیفی و اکتشافی است و نهایتاً به شناسایی و اولویت‌بندی مشاغل و کسب و کارهای مورد نظر در مناطق محروم و مرزی منجر می‌شود، رابطه علت

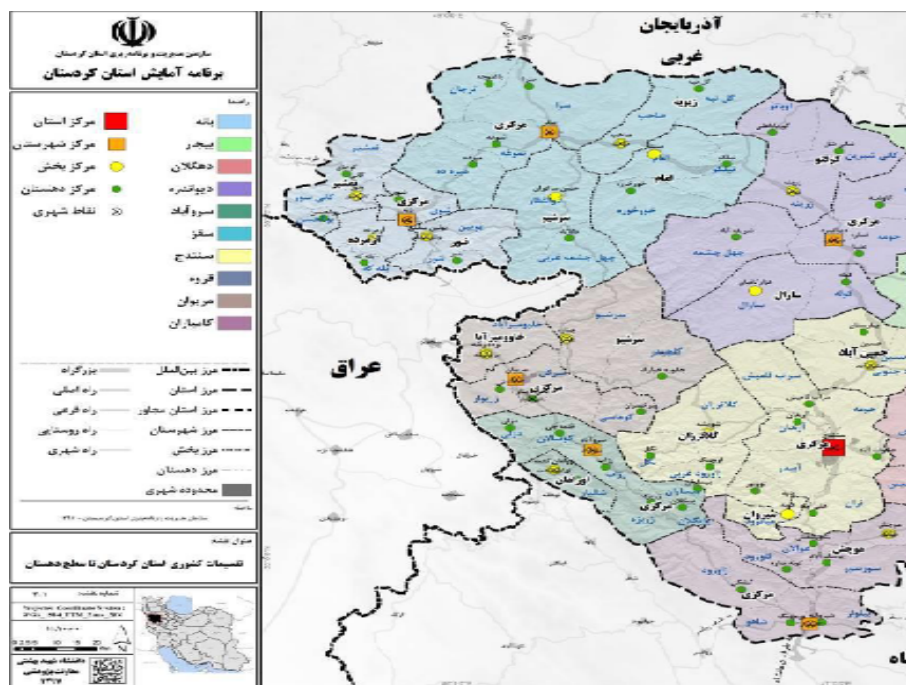
و معلولی در این تحقیق وجود ندارد. بر همین اساس روش‌های مدل‌سازی و تبیین الگوی مرسوم در مطالعات مشابه در این پژوهش کاربردی ندارد. در مرحله اول روش تحقیق، تحلیل کیفی به روش تفسیری و با رویکرد استقرایی بهره‌گیری می‌شود، داده‌ها از طریق مصاحبه و بررسی مطالعات پیشین گردآوری خواهند شد. پس از مشخص شدن دیدگاه‌های صاحب‌نظران، آن‌ها تبدیل به متن شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این کار با بررسی مشاغل شناسایی شده و از طریق نرم‌افزارهای کیفی انجام می‌شود.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری:

جامعه آماری این تحقیق عبارت است از مجموعه‌ای از افراد یا واحدها که دارای حداقل یک صفت مشترک باشند. جامعه آماری این تحقیق شامل کارشناسان و خبرگانی است که در زمینه شناسایی کسب و کارها و مشاغل کم‌سرمایه مختص به مناطق محروم و خصوصاً مرزی اطلاعات لازم را داشته باشند. برای این منظور نظرات افراد خبره در سازمان‌ها و همچنین ساکنین مناطق مورد مطالعه و بررسی شده است. بنابر تجربیات و تحقیقات پیشین، نظرات کارشناسان کمیته امداد، تعاون و رفاه، صمت، جهاد کشاورزی و فرمانداری‌ها و بخش‌داری‌ها بررسی شده است. همچنین نظرات افراد ساکن در مناطق مذکور که تجربه زیسته در شهرستان‌های بانه (بخش‌های نمشیر و نسور)، مریوان (خاو، میرآباد و سرشیو)، سقز (سرشیو) و سروآباد (دزلی و اورامان) بررسی شده است. در این مطالعه از هر منطقه ۱ روستا و جمعاً ۸ روستا مطالعه شده است.

نمونه آماری، تعداد محدودی از آحاد جامعه آماری هستند که بیان‌کننده ویژگی‌های اصلی جامعه خواهد بود.

- ◇ نمونه آماری خبرگان به تعداد مقتضی در سازمان‌های مورد بحث به تعداد ۱۰ نفر، از سوی کمیته امداد و سازمان‌های مرتبط معرفی شده‌اند؛
- ◇ نمونه مورد نظر از افراد محلی (۱۰۰ نفر) و دارای تجربه زیست نیز با روش هدفمند و معرفی کارشناسان کمیته امداد شناسایی شده‌اند. این افراد شامل کسانی هستند که تلاش‌هایی در زمینه سرمایه‌گذاری‌های خرد در این مناطق انجام داده‌اند که هم از طریق ادارات کمیته امداد سقز، سروآباد، مریوان و بانه معرفی شده‌اند و هم در هنگام مراجعه از ایشان پرسیده شده است.

شکل ۲. مناطق مرزی مورد بررسی در استان کردستان

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در مرحله کیفی و تحلیل عامل اکتشافی از روش تحلیل مصاحبه‌ها به جهت دستیابی به معیارهای اصلی استفاده شده است. در این پژوهش به منظور تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه از نرم‌افزار مکس کیودا بهره گرفته است. برای بررسی و مکان‌یابی مشاغل شناسایی شده از نرم‌افزار جی‌آی‌اس استفاده شده است. خروجی این نرم‌افزار نهایتاً به اطلسی منجر شده که مطابق آن تمامی کسب و کارهای تعیین شده از لحاظ مکانی قابل رؤیت و پیگیری است.

فرایند اجرا، نمونه مورد بررسی و تحلیل داده‌ها

در جدول زیر نحوه اجرای پژوهش کامل توضیح داده شده است:

مرحله	شرح بررسی	نوع بررسی	نمونه مورد نظر	تعداد	دسترسی به نمونه‌ها	ابزار گردآوری داده‌ها	نوع تحلیل آماری
۱	شناسایی مشاغل مزیت‌دار	کیفی	خبرگان و کارشناسان	۱۰	هدفمند	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته	توصیفی
۲	اولویت‌بندی مشاغل شناسایی شده	کمی	خبرگان، افراد محلی	۱۰۰	در دسترس	پرسشنامه‌ای	توصیفی
۳	تعیین الزامات اجرایی	کیفی	-	-	-	مراجعه به استانداردها و افراد دارای تجربه	-
۴	اطلس مکانی	-	-	۸ منطقه	-	داده‌های مکانی	-

هدف اصلی این پژوهش بررسی مناطق مرزی استان کردستان است. در این مطالعه ۴ شهرستان سقز، مریوان، بانه و سروآباد مورد بررسی قرار می‌گیرند. تمرکز اصلی بر روی نواحی مرزی در این ۴ شهرستان بوده که روستاهای متعددی را تحت پوشش قرار می‌دهد.

محدودیت‌های مناطق مورد بررسی:

مهم‌ترین محدودیت‌های توسعه اقتصادی مناطق مرزی استان کردستان که در مطالعات سایر پژوهشگران نیز به تفصیل به آن پرداخته شده است در موارد زیر فهرست گردیده است:

- ◇ محدودیت‌های مرتبط با حمل‌ونقل و ترابری؛ در بررسی‌های صورت گرفته مشخص شد که مناطق مرزی استان، خصوصاً شهرستان سروآباد از تراکم بالای راه برخوردار است. همچنین درجه دشواری ترابری در مناطق مرزی استان، به شدت بالا بوده و این موضوع باعث میل به خروج ساکنین و عدم تمایل به ماندگاری و اشتغال محلی در آن‌ها شده است؛
- ◇ عدم تشکیل زنجیره‌های تولیدی و فعالیت‌های اقتصادی؛
- ◇ سیستم تولید سنتی در بخش‌های کشاورزی و خدمات در روستاهای هدف مرزی؛
- ◇ قرارگیری استان در تله محرومیت و تعادل پایین؛
- ◇ عدم دسترسی تولیدکنندگان به بازارهای مصرفی بزرگ کشور؛
- ◇ هزینه‌های حمل‌ونقل بالا و عدم امکان کاهش آن از سوی تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان؛
- ◇ کوهستانی بودن و وضعیت توپوگرافی خشن؛

- ◇ انزوای تاریخی ناشی از ویژگی‌های خاص فرهنگی؛
- ◇ وجود سطح بالایی از تعارضات در استان؛
- ◇ نزول سرمایه اجتماعی استان؛
- ◇ گسترش حاشیه‌نشینی؛
- ◇ روند رو به رشد آسیب‌های اجتماعی؛
- ◇ استفاده از عناصر فرهنگی به‌عنوان نماد تقابل با نهادها و سیاست‌های رسمی؛
- ◇ وجود سطحی از نگاه امنیتی در مسائل اجتماعی و فرهنگی استان؛
- ◇ کاهش اهمیت و جایگاه گروه‌های مرجع در استان؛
- ◇ وجود حس انزوای تاریخی، در حاشیه ماندن، دیگری پنداشته‌شدن و حس عمومی توسعه‌نیافتگی؛
- ◇ سهم اندک مردم مرزی استان در سیاست‌گذاری و حوزه مدیریت منطقه‌ای؛
- ◇ عدالت اندک توزیع فضایی مناطق مرزی استان؛
- ◇ کمبود تأسیسات زیربنایی اقامتی در مناطق مرزی.

شیوه اجرا:

انجام مطالعات در زمینه اشتغال و زمینه‌های شغلی همواره با سختی‌های خاص خود همراه بوده است. به‌طوری‌که پژوهشگران برای دستیابی به داده‌های دقیق و منطقه‌ای بالاجبار بایستی مراحل داده‌یابی خود را تا چندین بار تکرار نمایند. در این راستا و در پژوهش حاضر نیز به سبب راستی آزمایی یافته‌ها و همچنین تدقیق آن‌ها نیاز بود تا در چند منطقه مرزی مورد بررسی، داده‌ها در دو یا سه مرتبه جداگانه گردآوری و فرم‌های مربوطه تکمیل گردد. آموزش افراد درگیر در این پروژه نیز زمان اجرای این فرایند را کمی با تأخیر همراه ساخت. با این حال در زمان مقرر و با تلاش قابل تقدیر عوامل اجرایی، اطلاعات محلی به‌صورت رضایت‌بخشی گردآوری گردیده و در نهایت با تحلیل‌های چندگانه‌ای، فواید قابل توجهی از این پژوهش، به‌دست آمد. مناطق محروم و مرزی میوان، سقز، سروآباد و بانه، جزو مناطق مورد بررسی در این مطالعه بود که به‌منظور جمع‌آوری یافته‌های پژوهش، ابتدا از طریق کمیته امداد استان کردستان، با کارشناسان مطلع با بحث اشتغال‌زایی، ارتباط لازم برقرار گردید. سپس سؤالات و جداول مورد نیاز احصاء مشاغل اولویت‌دار به ایشان ارائه شد. در مرحله آخر نیز اولویت‌های

شغلی با مصاحبه با افراد محلی مرزی، استخراج گردیده و در نهایت هر منطقه به‌طور جداگانه بر اساس دهستان‌های محل سکونت، دسته‌بندی گردید.

در این مرحله، داده‌هایی که در فرایندی زمانبر به‌دست آمدند مورد تجزیه و تحلیل و تفسیر قرار گرفت. در این راستا و برای بحث و نتیجه‌گیری از یافته‌ها، ابتدا تفسیر مدیریتی از اطلاعات گردآوری، ارائه و سپس مقایسه لازم با تحقیقات و نظریات سایر پژوهشگران انجام شد.

فرایند تفسیر و تحلیل داده‌های گردآوری شده به‌صورت زیر دسته‌بندی شده‌اند:

- ◇ بحث و نتیجه‌گیری از یافته‌ها؛
- ◇ ارائه تفسیر مدیریتی و اجرایی از مشاغل شناسایی شده؛
- ◇ ارائه نقشه‌های مبتنی بر جی‌آی‌اس و بومی به تفصیل مشاغل احصاء شده؛
- ◇ تدوین اطلس منطقه‌ای و بومی بر اساس اولویت‌های اعلامی از سوی خبرگان محلی؛
- ◇ ارائه الزامات و مهارت‌های لازم برای هر شغل اولویت‌دار؛
- ◇ پیشنهادات و محدودیت‌های پژوهش.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری

ایران کشوری با اقتصاد متنوع و جمعیت زیاد است. برای بسیاری از ایرانیان، یافتن شغلی که درآمد خوبی داشته باشد و امنیت شغلی را تأمین کند می‌تواند یک چالش باشد. با این حال، چندین ایده تجاری با سرمایه‌گذاری کم وجود دارد که می‌تواند به افراد کمک کند بدون نیاز به سرمایه‌گذاری اولیه قابل توجه، درآمد کسب کنند. یکی از محبوب‌ترین ایده‌های تجاری کم‌سرمایه‌گذاری در ایران، فروش محصولات خانگی است. این می‌تواند شامل همه‌چیز باشد؛ از صنایع دستی و پوشاک گرفته تا غذا و نوشیدنی. یکی دیگر از ایده‌های کسب‌وکار کم‌سرمایه که در سال‌های اخیر محبوبیت پیدا کرده است، فریلنسینگ در دنیای شبکه‌های ارتباطات اجتماعی است. با ظهور اینترنت، اکنون برای مردم آسان‌تر از همیشه است که با مشتریانی از سراسر جهان ارتباط برقرار کرده و خدمات خود را به‌عنوان نویسنده، طراح، برنامه‌نویس و غیره ارائه دهند. این کار می‌تواند راهی عالی برای کسب درآمد ثابت در حین کار از خانه باشد. برای کسانی که علاقه زیادی به آشپزی دارند، راه‌اندازی یک کسب‌وکار پذیرایی کوچک می‌تواند یک گزینه پرسود باشد. برای مثال می‌توان به تهیه غذاهای محلی ایرانی برای

رویدادهای خاص یا تولید و فروش تنقلات و شیرینی‌های خانگی در بازارهای محلی اشاره نمود. با مهارت‌های بازاریابی و شبکه‌سازی مناسب، می‌توان یک دسته از افراد را به‌عنوان مشتری خود انتخاب کرده و آن را به یک تجارت تمام‌وقت تبدیل کرد. برخی دیگر از ایده‌های تجاری کم‌سرمایه که در کشور باید در نظر گرفته شود، ممکن است شامل ارائه خدمات نظافت یا تعمیر، راه‌اندازی یک مهد کودک کوچک یا ارائه خدمات مسافربری و حمل‌ونقل باشد. نکته کلیدی این است که یک نیاز در جامعه محلی بایستی شناسایی شده و راهی برای رفع آن نیاز به روشی سودآور و پایدار در درازمدت پیدا گردد. البته شروع هر کسب‌وکاری مستلزم کار سخت، خلاقیت و تمایل به ریسک است، که کارهای با سرمایه اندک نیز از این قاعده استثناء نیستند.

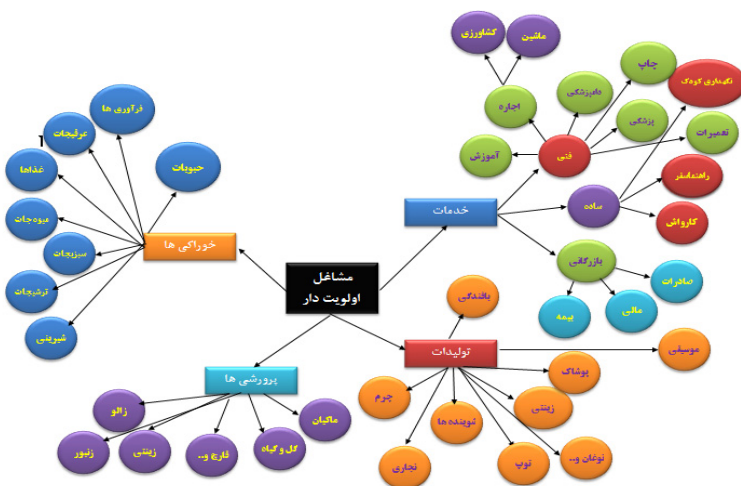
در راستای موارد گفته شده، ذکر این نکته ضروری است که مشاغل کم‌سرمایه‌گذاری برای افراد کم‌درآمد و ساکن در مناطق محروم می‌تواند شامل فرصت‌های مختلفی باشد که نیازی به هزینه‌های قابل توجه راه‌اندازی یا آموزش تخصصی ندارد. برخی از مثال‌های دیگر ممکن است شامل موارد زیر باشد:

فروش کالاهایی در مکان‌های مشخص شده در روستاها یا شهرها مانند میوه، سبزیجات یا تنقلات می‌تواند یک ایده تجاری کم‌هزینه باشد که نیاز به حداقل سرمایه‌گذاری دارد. ۲. خدمات خانگی؛ نظافت خانه‌ها یا ارائه خدمات خشک‌شویی و نظیف می‌تواند راهی عالی برای کسب درآمد در یک تجارت کم‌سرمایه باشد. ۳. خدمات شخصی؛ ارائه خدمات زیبایی مانند کوتاه کردن مو، آرایش صورت، و درمان ناخن در خانه نیز می‌تواند یک ایده تجاری خوب با سرمایه‌گذاری کم باشد. ۴. خدمات تعمیر و راه‌اندازی؛ تعمیر لوازم الکترونیکی، دوچرخه، و لوازم کوچک نیز می‌تواند یک سرمایه‌گذاری سودآور باشد. ۵. خدمات غذایی و خوراکی؛ راه‌اندازی یک سرویس پذیرایی کوچک خانگی یا کامیون غذا می‌تواند گزینه بسیار خوبی برای کسانی باشد که عاشق آشپزی هستند و می‌خواهند یک تجارت با سرمایه‌گذاری کم راه‌اندازی کنند. این‌ها تنها نمونه‌هایی از ایده‌های تجاری کم‌سرمایه‌گذاری هستند که می‌توانند به درآمدزایی افراد فقیر در ایران کمک کنند. با این حال، مهم است که قوانین محلی و تقاضای بازار، قبل از شروع هر کسب‌وکاری در نظر گرفته شود.

جدول ۱. تخصص اصلی مناطق هدف مورد مطالعه

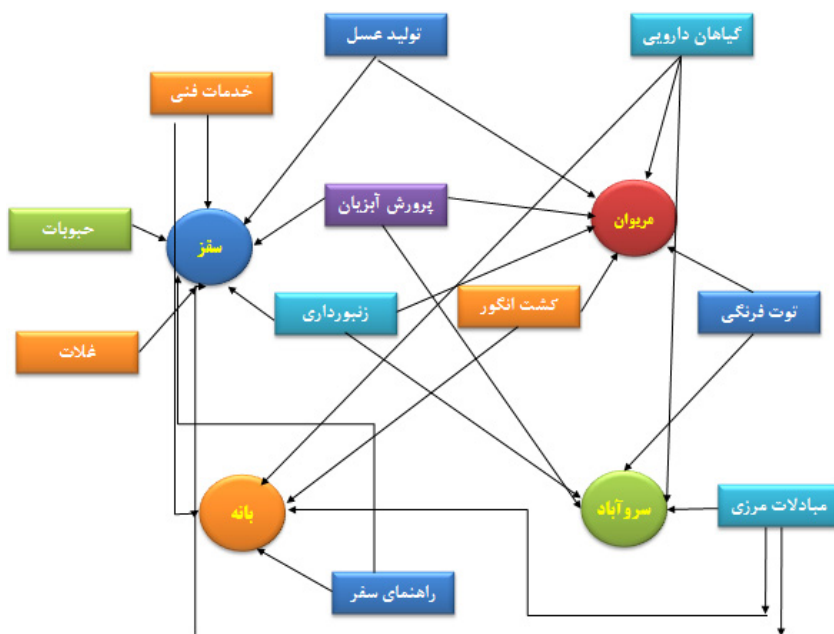
ناحیه برنامه‌ریزی	شهرستان	تخصص‌های شهرستان
ناحیه شماره ۲ (ناحیه غربی) شهرستان‌های مریوان و سروآباد	مریوان	◇ تجارت بازرگانی
		◇ حمل و نقل و لجستیک
		◇ گردشگری تجاری، طبیعی، سلامت (پارا کلینیکی)، جنگ، فرهنگی و رویداد
		◇ صنایع غذایی
		◇ کشاورزی (باغداری با تأکید بر توت‌فرنگی و انگور، زنبورداری، آبی‌پروری، زراعت با تأکید بر گیاهان دارویی)
	سروآباد	◇ خدمات برتر و دانش‌بنیان (بازرگانی، مالی، بانک و بیمه)
		◇ صنایع دستی با تأکید بر کلاش‌بافی
		◇ خدمات پشتیبان تولید کشاورزی و صنعتی
		◇ کشاورزی (باغداری با تأکید بر توت‌فرنگی، گردو، انگور، آبی‌پروری و پرورش طیور)
		◇ گردشگری طبیعی، ورزشی، جنگ، روستایی و رویداد خدمات پشتیبان تولید کشاورزی
ناحیه شماره ۳ (ناحیه شمال غربی) شهرستان‌های سقز و بانه	سقز	◇ صنایع کانی غیر فلزی با تأکید بر سیلیس، صنایع معدنی فلزی با تأکید بر طلا و سنگ آهن، غذایی، منسوجات و پوشاک، مواد و محصولات شیمیایی، لاستیک و پلاستیک با تأکید بر پایین‌دستی پتروشیمی، صنایع تولید محصولات از توتون و تنباکو
		◇ معدن و استخراج معدنی با تأکید بر طلا، سنگ آهن و سیلیس
		◇ حمل و نقل و لجستیک؛ تجارت و بازرگانی
		◇ کشاورزی (زراعت با تأکید بر گندم و جو، حبوبات، دامپروری، زنبورداری، آبی‌پروری و باغداری با تأکید بر سیب)
		◇ خدمات برتر و دانش‌بنیان (بازرگانی، مالی و بانک)
	بانه	◇ خدمات پشتیبان تولید کشاورزی، صنعتی و معدنی
		◇ تجارت و بازرگانی
		◇ حمل و نقل و لجستیک
		◇ گردشگری تجاری، طبیعی، جنگ و سلامت (پارا کلینیکی)
		◇ صنایع غذایی، الکترونیک و الکترونیک، لوازم خانگی
	◇ کشاورزی (باغداری با تأکید بر انگور و پرورش طیور)	
	◇ معدن و استخراج معدنی با تأکید بر طلا و مصالح ساختمانی	
	◇ خدمات برتر و دانش‌بنیان (بازرگانی، مالی، بانک و بیمه)	
	◇ خدمات پشتیبان تولید کشاورزی و صنعتی	

مدل گوشواره‌ای مشاغل اولویت‌دار

شکل ۳. مدل گوشواره‌ای مشاغل اولویت‌دار

همراستایی مشاغل هدف با سند آمایش استان کردستان در مناطق مورد مطالعه

شکل ۴. مدل گوشواره‌ای همراستایی مشاغل با سند آمایش استان کردستان

مشاغل نهایی شناسایی شده بر اساس منطقه هدف

مشاغل زیر از لحاظ نیاز به سرمایه و همچنین مهارت‌های موجود در مناطق هدف بررسی و اولویت‌یابی شده‌اند. این دسته از مشاغل شناسایی شده در هر منطقه هدف بازار، بودجه و تخصص مورد نیاز را دارا هستند. در جدول زیر مشاغل درج شده‌اند.

جدول ۲. فهرست مشاغل اولویت‌دار بر اساس مناطق هدف

منطقه هدف دهستان	مشاغل اولویت‌دار
میریوان سرشیو	<ul style="list-style-type: none"> ◇ غذای آماده- بسته‌بندی حیوانات- جوراب‌بافی- چاپ خُرد (تی شرت و ...)- پرورش قارچ- مدیریت صادرات کوچک- نمایندگی بیمه- پرورش زالو- جوشکار سیار- خیاطی- عروسک‌سازی- زیورآلات دست‌ساز- نجاری ساده- کارواش- خدمات پزشکی ساده- فرش‌بافی ◇ خراطی- بافندگی با ماشین- سجاده بافی- سبد بافی- نوغان‌داری- پرورش گل و گیاه- تولید کالای چرمی- تولید عرقیات گیاهی- تولید عسل- تولید شونیده خانگی- پرورش مرغ محلی- مروارید بافی- آرایشگری- توپ‌دوزی- کاشت توت فرنگی- زنبورداری- اجاره ادوات کشاورزی- باجه خدمات مالی، اداری و ...- مکانیک سیار- تولید گیره و گل سر- کشت انگور سیاه- فرآوری میوه‌جات- گیوه‌بافی- سنگ کوبی روی پارچه- کلاه‌بافی- راهنمای سفر- فروش قطعات اتومبیل- کلاه‌پزی- پخت نان محلی
خاومیرآباد	<ul style="list-style-type: none"> ◇ غذای آماده- جوراب‌بافی- چاپ خُرد (تی شرت و ..)- پرورش قارچ- مدیریت صادرات کوچک- نمایندگی بیمه- پرورش زالو- جوشکار سیار- نمایندگی بیمه- پرورش زالو- جوشکار سیار- عروسک‌سازی- زیورآلات دست‌ساز- خدمات پزشکی ساده- فرش‌بافی- راهنمای سفر- خراطی- بافندگی با ماشین- سجاده بافی- نوغان‌داری- تولید کالای چرمی- تولید عرقیات گیاهی- تولید عسل- تولید شونیده خانگی- مروارید بافی- آرایشگری- توپ‌دوزی- کاشت توت فرنگی- زنبورداری- اجاره ادوات کشاورزی- باجه خدمات مالی، اداری و ..- مکانیک سیار- تعمیرات سیار- تولید گیره و گل سر- کشت انگور سیاه- گیوه بافی- سنگ کوبی روی پارچه- کلاه بافی- سنگ کوبی روی پارچه- شالبافی- اجاره ابزار فنی

منطقه هدف دهستان	مشاغل اولویت‌دار
بانه نور	<p>◇ جوراب بافی- پرورش قارچ- جوشکار سیار- سبزی خردکن- خیاطی- کارواش- کلاش بافی- ملبله دوزی- پوشاک- تولید گیره و گل سر- کشت انگور سیاه- فرآوری میوه جات- کلاه بافی- تعمیرات سیار- فروش مستقیم فراورده دامی پرورش گل و گیاه- تولید عسل- میوه خشک کنی- ترشی و مربا- گلدوزی- شال بافی- کلاه پزی- پرورش مرغ- آرایشگری- کاشت توت فرنگی- زنبور داری- پخت نان محلی- اجاره ادوات کشاورزی- مشاور دامپزشکی مجازی</p>
بلکه	<p>◇ جوراب بافی- پرورش قارچ- خیاطی- کلاش بافی- ملبله دوزی- فرشبافی- نوغان داری- تولید گیره و گل سر- کشت انگور سیاه- گیوه بافی- کلاه بافی- فروش مستقیم فراورده دامی- پرورش گل و گیاه- تولید عسل- میوه خشک کنی- ترشی و مربا- گلدوزی- شال بافی- کلاه پزی- پرورش مرغ- کاشت توت فرنگی- زنبور داری- سوغات فروشی- پخت نان محلی- اجاره ادوات کشاورزی</p>
سقر سرشیو	<p>◇ غذای آماده- بسته بندی جویبات- جوراب بافی- چاپ خرد(تی شرت و..)- پرورش قارچ- مدیریت صادرات کوچک- نمایندگی بیمه- پرورش زالو- جوشکار سیار- نمایندگی بیمه- پرورش زالو- جوشکار سیار- خیاطی- عروسک سازی- زیورآلات دست ساز- نجاری ساده- کارواش- خدمات پزشکی ساده- فرشبافی</p>
	<p>◇ خراطی- بافندگی با ماشین- سجاده بافی- سبد بافی- نوغان داری- پرورش گل و گیاه- پرورش ماهی تزئینی- تولید کالای چرمی- تولید عرقیات گیاهی- تولید عسل- تولید شوینده خانگی- پرورش مرغ محلی- مروارید بافی- آرایشگری- توپ دوزی- کاشت توت فرنگی- زنبور داری- اجاره ادوات کشاورزی- باجه خدمات مالی، اداری و..- مکانیک سیار- تعمیرات سیار- تولید گیره و گل سر- کشت انگور سیاه- فرآوری میوه جات- گیوه بافی- سنگ کوبی روی پارچه- کلاه بافی</p>
سروآباد دزلی	<p>◇ پرورش قارچ- جوشکار سیار- سبزی خردکن- خیاطی- نجاری ساده- کارواش مهمانپذیری- کلاش بافی- ملبله دوزی- فرشبافی- سبد بافی- کشت انگور سیاه- فرآوری میوه- کلاه بافی- شیرینی و شکلات پزی- تولید کالای چرمی</p>
	<p>◇ تولید عرقیات گیاهی- تولید عسل- میوه خشک کنی- ترشی و مربا- گلدوزی</p>
	<p>◇ راهنمای مسافر- شال بافی- کلاه پزی- پرورش مرغ محلی- کاشت توت فرنگی</p>
	<p>◇ زنبور داری- سوغات فروشی- گیوه بافی</p>
اورامان	<p>◇ پرورش قارچ- جوشکار سیار- سبزی خردکن- خیاطی- نجاری ساده- کارواش</p>
	<p>◇ مهمان‌پذیری- ارغوان بافی- کلاش بافی- فرشبافی- دف سازی- سبد بافی- کشت انگور سیاه- فرآوری میوه- پرورش گل و گیاه- تولید کالای چرمی- تولید عسل- میوه خشک کنی- ترشی و مربا- راهنمای مسافر- کلاه پزی- زنبور داری- سوغات فروشی- مکانیک سیار- گیوه بافی</p>

پیشنهادات کاربردی

مرز ایران و عراق از دیرباز مرکز تجارت و تجارت فرامرزی بوده است و فرصت‌های فراوانی را برای کارآفرینان برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای سودآور فراهم می‌کند. برای کسانی که به دنبال فرصت‌های سرمایه‌گذاری کم هستند، چندین کسب‌وکار وجود دارد که می‌توانند با حداقل سرمایه و منابع راه‌اندازی شوند. یکی از پایدارترین مشاغل با سرمایه‌گذاری کم در مناطق هدف مورد اشاره، کشاورزی است. استان کردستان با داشتن خاک حاصلخیز و آب‌وهوای مناسب برای کاشت میوه و سبزیجات، بسیار ایده‌آل است. افراد کم‌درآمد و ساکن در مناطق محروم می‌توانند مزارع کوچکی را با تمرکز بر محصولاتی که تقاضای بالایی دارند، مانند گوجه‌فرنگی، خیار و فلفل، راه‌اندازی کنند. این مزارع را می‌توان در زمین‌های اجاره‌ای یا حتی در برخی موارد در حیاط خلوت اداره کرد که به کارآفرینان اجازه می‌دهد با حداقل سرمایه‌گذاری مالی شروع به کار کنند. یکی دیگر از گزینه‌های کم‌سرمایه‌گذاری، راه‌اندازی یک فروشگاه مواد غذایی کوچک یا فروشگاه توزیع مواد غذایی است. با تجارت برون‌مرزی با کردستان عراق، همیشه تقاضا برای نیازهای اولیه مانند غذا، لوازم بهداشتی و سایر اقلام روزمره وجود دارد. افتتاح فروشگاه در یک مکان استراتژیک، مانند نزدیک گذرگاه مرزی، می‌تواند به جذب مشتری و ایجاد درآمد ثابت کمک کند. همچنین در این گونه امکان برای کسانی که دارای خلاقیت هستند، صنایع دستی می‌تواند یک فرصت تجاری سودآور باشد.

همان‌طور که می‌دانیم استان کردستان خانه صنعتگران ماهری است که در صنایع دستی سنتی مانند بافندگی، سفالگری و نجاری تخصص دارند. این محصولات را می‌توان به صورت داخلی در داخل شهرستان یا استان به فروش رساند و یا به سایر نقاط ایران و کردستان عراق صادر کرد. برای این کار هر ۴ منطقه مورد مطالعه از استعداد لازم برخوردار هستند. افراد کم‌درآمد و ساکن در مناطق محروم می‌توانند محصولات خود را از طریق یک بازار آنلاین یا با حضور در نمایشگاه‌های صنایع دستی محلی نیز به فروش برسانند. در نهایت، گردشگری نیز یکی دیگر از بخش‌های با پتانسیل رشد و سرمایه‌گذاری است. این منطقه به خاطر زیبایی‌های طبیعی خیره‌کننده و میراث فرهنگی غنی‌اش شناخته شده است. افراد کم‌درآمد و ساکن در مناطق محروم می‌توانند بوم‌گردی، غذای آماده و گروه‌های راهنمای سفر را ایجاد کنند و برای گردشگرانی که از این منطقه بازدید می‌کنند، لوازم پذیرایی را مهیا نمایند. با باز شدن تجارت ایران به سمت بازار جهانی و

لغو تحریم‌ها، این بخش در سال‌های آینده رونق زیادی خواهد گرفت.

موفقیت هر کسب و کار یا شغلی منوط به تقویت زیرساخت‌های محلی و بنیان فرهنگی محل زندگی افراد دارد. به عبارت بهتر به ثمر نشستن هر کدام از پیشنهادها ارائه شده در صورتی امکان‌پذیر است که دولت و سازمان‌های غیرانتفاعی بتوانند به ایجاد و پایداری مشاغل یاری رسانند. کمیته امداد امام (ره) در مناطق مورد مطالعه می‌تواند به افراد یا گروه‌هایی که علاقه‌مند به راه‌اندازی مشاغل کم‌سرمایه‌گذاری هستند، کمک مالی، مشاوره و منابع لازم را ارائه کند. این سازمان همچنین می‌تواند برنامه‌های آموزشی و خدمات پشتیبانی را برای کمک به کارآفرینان در توسعه مهارت‌ها و دانش لازم برای موفقیت در سرمایه‌گذاری‌های خود ارائه دهند. علاوه بر این، آن‌ها می‌توانند با سایر سازمان‌ها و ذی‌نفعان برای ترویج و بازاریابی این مشاغل به مشتریان و سرمایه‌گذاران بالقوه همکاری کنند، هم در سطح داخلی و هم سازمان کمیته امداد امام در این مناطق می‌تواند با ارائه آموزش‌های مختلف نقش مهمی در حمایت از ایجاد مشاغل کم‌سرمایه ایفا کند.

کمیته امداد با ارائه خدمات پشتیبانی می‌تواند برنامه‌های آموزشی رایگان یا کم‌هزینه را برای آموزش به کارآفرینان مشتاق در مورد اصول شروع و راه‌اندازی یک کسب و کار ارائه دهد. این برنامه می‌تواند شامل موضوعاتی مانند تحقیقات بازار، توسعه محصول، استراتژی‌های بازاریابی، مدیریت مالی و آموزش الزامات قانونی باشد. علاوه بر این، سازمان می‌تواند فرصت‌های مشاوره و شبکه‌سازی را برای ارتباط این کارآفرینان نوپا با رهبران کسب و کار با تجربه‌تر که می‌توانند راهنمایی و مشاوره ارائه دهند، فراهم کند. برای این موضوع می‌توان به ایجاد اعتماد به نفس و انگیزه در بین کارآفرینان کمک نموده و مهارت‌ها و دانش لازم را برای موفقیت در سرمایه‌گذاری در اختیار آن‌ها قرار دهد.

یکی دیگر از جنبه‌های مهمی که سازمان کمیته امداد امام (ره) می‌تواند بر آن تمرکز کند، تأمین منابع مالی است. کسب و کارهای کم‌سرمایه معمولاً برای شروع به سرمایه کمتری نیاز دارند. این سازمان می‌تواند با بانک‌های محلی، مؤسسات مالی، خیریه‌ها، سرمایه‌گذاران و افراد خیر برای ارائه کمک‌های مالی به کارآفرینان وارد مذاکره شود. علاوه بر این، سازمان همچنین می‌تواند با سایر شرکت‌ها و مؤسسات حرفه‌ای برای تبلیغ و بازاریابی این مشاغل به مشتریان و سرمایه‌گذاران بالقوه، چه در سطح محلی و چه در سطح بین‌المللی، همکاری کند. یکی دیگر از راه‌های مهم و پربازده در راستای ایجاد و

پایدارسازی مشاغل، ایجاد یک اکوسیستم حمایتی که کارآفرینی را تقویت می‌کند است، که می‌تواند در تشویق افراد بیشتری برای راه‌اندازی کسب‌وکارشان کمک زیادی کند. مهم‌ترین پیشنهادات پژوهش حاضر جدای از پیشنهادات مشاغل اعلام شده، موارد زیر می‌باشند. این پیشنهادات بر اساس حوزه اجرایی و ارتقای اثربخشی آن‌ها به بخش‌هایی قابل تقسیم است:

الف- حمایت‌های دولتی

- ◇ کمک به افزایش دانش عمومی مردم محلی هدف از طریق برگزاری کلاس‌های مرتبط با سرمایه‌گذاری و اشتغال‌زایی؛
- ◇ کمک به افزایش قدرت مالی مردم محلی هدف از طریق تخصیص منابع اعتباری به ایشان؛
- ◇ فرهنگ‌سازی اشتغال مردم محلی هدف از طریق برگزاری نشست‌های منطقه‌ای؛
- ◇ افزایش ارتباط با رهبران عقیده در مناطق محلی هدف به‌منظور ارتقای فرهنگ اشتغال؛
- ◇ افزایش انگیزاننده‌های مالی و درآمدی در مناطق هدف مرزی برای کاهش گرایش به کولبری و مشاغل جایگزین با ارزش افزوده پایین؛
- ◇ بازسازی جاده‌های روستایی و ارتقای کیفیت آن‌ها برای بهبود حمل‌ونقل و ترابری؛
- ◇ کاهش میل به مهاجرت مردم محلی هدف از طریق افزایش درآمد منطقه‌ای.

ب- حمایت‌های سازمانی

- ◇ کمک به افزایش دانش و اطلاعات مرتبط با راه‌های سرمایه‌گذاری خرد در مناطق هدف در میان کارشناسان کمیته امداد در مناطق هدف؛
- ◇ اختصاص بودجه لازم برای توسعه مهارت‌های اشتغال‌زایی در مناطق مرزی مورد مطالعه از سوی کمیته امداد؛
- ◇ تدوین استانداردهای مهارتی لازم برای اجرای سرمایه‌گذاری خرد در مناطق مورد مطالعه مرزی؛
- ◇ عقد تفاهم‌نامه با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی به‌منظور ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای ساکنین مناطق مرزی استان.

پیشنهادات بر اساس مناطق هدف

الف - سرشیو شهرستان سقز

- ◇ توسعه تولیدات مرتبط با کشاورزی و دامپروری؛
- ◇ توسعه خدمات مرتبط با تعمیرات ادوات کشاورزی؛
- ◇ تأکید بر مشاغل خدماتی؛
- ◇ تشویق ساکنین به توسعه گردشگری محلی؛
- ◇ توسعه تولیدات تزئینی و سنتی؛
- ◇ تأکید بر زراعت، آبی‌پروری و باغداری (محوریت سیب و انگور)؛
- ◇ توجه به محوریت راهبردی خورده‌لوکی - کچل‌منگان و کسنزان در منطقه هدف.

ب - روستاهای هدف مریوان (سرشیو، خاو و میرآباد)

- ◇ بهره‌گیری از بازارچه مرزی باشماق؛
- ◇ تشویق ساکنین به خرید از تولیدات روستایی؛
- ◇ فرآوری میوه‌جات منطقه‌ای؛
- ◇ تمرکز بر گردشگری و راهنمای سفر؛
- ◇ توسعه حمل‌ونقل و لجستیک؛
- ◇ توسعه گیاهان دارویی؛
- ◇ توجه به محوریت راهبردی خاو و برده رشه در منطقه هدف.

ج - روستاهای هدف بانه (ننور، بله‌که)

- ◇ توسعه تولیدات بافتی منطقه‌ای؛
- ◇ توسعه تولیدات تزئینی و سنتی؛
- ◇ تأکید بر آموزش خدمات فنی و تعمیرات؛
- ◇ توسعه تجارت فرامرزی؛
- ◇ توسعه مشاغل مرتبط با خدمات بازرگانی؛
- ◇ توجه به محوریت راهبردی ننور و آرمرده در منطقه هدف.

د - روستاهای هدف سروآباد (دزلی، اورامان)

- ◇ توسعه مشاغل مرتبط با صادرات و بازرگانی فرامرزی؛
- ◇ توسعه تولیدات مرتبط با فراوری میوه‌جات؛

- ◇ تمرکز بر گردشگری و راهنمای سفر؛
- ◇ توسعه خدمات پشتیبان کشاورزی؛
- ◇ تأکید بر تولیدات مرتبط ماکیان و آبزیان؛
- ◇ توجه به محوریت راهبردی اورامان، دزلی و سلین در منطقه هدف.

فهرست منابع

- احمدی پور، زهرا؛ حافظ‌نیا، محمدرضا؛ محمدی پور، علی (۱۳۸۷). تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بازگشایی مرزها. شماره ۶۵ (۳).
- احمدی، عبدالله؛ نوری، پوریا؛ طالبی، کامبیز. (۱۳۹۷). واکاوی فرایند انتقال دانش در کسب و کارهای خانوادگی: رویکرد نظری داده‌بنیاد. فصلنامه توسعه کارآفرینی، سال یازدهم، شماره ۲.
- اساسنامه کمیته امداد امام خمینی (ره)، (۱۳۹۴). مؤنت تدوین و انتشار قوانین و مقررات.
- اشراقی سامانی، رویا؛ کریمی، طیبه؛ واحدی، مرجان و صیده، طیبه (۱۳۹۵)، چالش‌های کارآفرینی روستایی در ایلام. فصلنامه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، سال سوم. شماره ۵، صص ۱-۲۲.
- امین آقایی، مهرناز. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر میزان اشتغال‌زایی بنگاه‌های اقتصادی کوچک در ایران. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۵ (۴۱)، ۸۷-۱۲۳.
- امیدی، نبی؛ محمدی، اسفندیار؛ پوراشراف، یاسان‌اله؛ خلیلی، کرم. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر تشکیل و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط کارآفرین در روستاها (موردشناسی: روستاهای استان ایلام)، جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای، سال هفتم، شماره ۲۵.
- تصویب‌نامه هیئت وزیران (۱۴۰۰). راهبردها و سیاست‌های اجرایی برنامه ملی تقویت کسب و کارها، معیشت مرزنشینان و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق مرزنشین، صص ۱-۸.
- جان‌پرور، محسن (۱۳۹۶) نگرشی نو به مطالعات مرزی (مفاهیم، اصول و نظریه‌ها)، چاپ اول، تهران: انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران.
- جندقی، غلامرضا؛ زارعی‌متین، حسن؛ طهماسبی، رضا و افروزنیا، علی (۱۳۹۸). طراحی الگوی موفقیت نوآوری اجتماعی در کمیته امداد امام خمینی (ره) با رویکرد نظریه داده‌بنیاد، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، دوره ۹ (۴) صص ۶۹-۹۰.
- جوهری، یختیار؛ حبیبی، فاتح و عارفی، الهام (۱۳۹۶). بررسی اشتغال‌زایی بخش‌های اقتصادی استان ایلام با استفاده از جدول داده-ستاده. انتشارات دانشگاه کردستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه اقتصاد.
- حاج‌امینی. (۱۳۹۸). ارزیابی وضعیت اشتغال‌زایی در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. فصلنامه پژوهش‌ها سیاست‌های اقتصادی، ۲۷ (۹۲)، ۷-۴۳.

- حاج‌امینی، مهدی (۱۳۹۸). ارزیابی وضعیت اشتغال‌زایی در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. نشریه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. ۲۷ (۹۲)، صص ۷-۴۳.
- حسین‌پور، جعفر؛ عبدالرحمانی، رضا و جلیلی، حسن (۱۳۹۴). بررسی رابطه اشتغال‌زایی و توسعه اقتصادی مناطق مرزی با امنیت عمومی استان کردستان. پژوهشنامه مطالعات مرزی، سال ۳ (۳)، صص ۱-۲۷.
- حمزه‌پور، مسعود. (۱۳۹۶). الگوی توسعه کارآفرینی اخلاق‌گرایان کسب‌وکارهای کوچک و متوسط. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۴ (۱)، ۹۶-۱۰۲.
- خورسند، الهام؛ ملک‌آرا، ملیکا و کوثری، کامیاب (۱۴۰۰). راهکارهای توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی در مناطق محروم. فصلنامه رویکردهای پژوهش نوین در مدیریت و حسابداری. شماره ۵۹ (۸)، صص ۱۱۴-۱۲۰.
- داوری، علی؛ رمضان‌پور نرگسی، قاسم؛ افراسیایی، راحله و داوری، الهه (۱۳۹۷). تأثیر سیاست‌های کارآفرینی و محیط کسب‌وکار بر توسعه کارآفرینی، مجله توسعه کارآفرینی، ۱۱ (۲)، صص ۳۲۱-۳۳۹.
- رزمجو، منوچهر و مقصودی، طهماسب (۱۳۹۷). طراحی الگوی پایداری‌سازی کسب‌وکارهای خرد اجتماعی مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره). نشریه مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۶ (۱)، صص ۲۳-۳۹.
- روحانی، امیررضا و رضوانی. (۱۳۹۲). رابطه مدل کسب‌وکار و راهبرد محصول در کسب‌وکارهای الکترونیکی کوچک و متوسط ایران. اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، ۷ (۲)، ۴۵-۷۳.
- رئیس‌ی، ا و رئیس‌ی، م (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل تله محرومیت در سکونت‌گاه‌های روستایی؛ مورد مطالعه: شهرستان قصر قند. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره ۴ (۵)، صص ۱۷۵-۱۸۵.
- زارعی، یعقوب و رحمانیان کوشککی، مهدی (۱۳۹۹). معرفی الگوی علمی شناسایی مناطق بسیار محروم در جهت هدفمندسازی نظام حرکت‌های جهادی. مطالعات محیطی هفت حصار، شماره ۳۲ (۸)، صص ۴۱-۶۰.
- ستاری، مریم. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر فضای کسب‌وکار در ایران (با تأکید بر سرمایه‌گذاری‌های دولتی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی. دانشگاه تبریز.
- سعدی، حشمت‌اله. (۱۳۹۲). ارزیابی اقتصادی کسب‌وکارهای کوچک زنان روستایی (بررسی موردی: استان همدان). (۳)، ۴۱-۵۸.
- شمشاد معصومه، ملک‌محمدی ایرج و حسینی‌نیا غلامحسین. (۱۳۹۰). شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر اشتغال‌زایی در تعاونی‌های منابع طبیعی استان گلستان.
- عاقلی، لطفعلی. (۱۴۰۰). تحلیلی بر روند اشتغال در مناطق روستایی در ایران. مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، شماره ۴ (۱)، ۸۱-۱۰۲.
- عباتی، عبدالزهرا (۱۳۹۹). تحلیل و معرفی ایده‌های شغلی و طرح اقتصادی با سرمایه کم. فصلنامه مطالعات نوین بانکی، شماره ۶. صص ۶۳-۷۶.

- قادرمرزی، حامد (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اشتغال در نواحی روستایی شهرستان جوانرود، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۴، (۱)، صص
- کوهسار، فاطمه بیات؛ محمدی، رضا و گزمه، علیرضا (۱۳۹۵). بررسی نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت، اشتغال و توسعه مناطق مرزی (مطالعه موردی: بازارچه مرزی میلک زابل). پژوهشنامه مطالعات مرزی سال ۴ (۳)، صص ۸۰-۱۰۰.
- کردوانی، پرویز، شریفی، صلاح. (۱۳۹۱). میزان توسعه‌یافتگی در دهستان‌های، شهرستان مریوان: مطالعه موردی بخش مرکزی، روستا و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۳.
- گلرد پروانه و پرتوافکنان مصطفی (۱۳۹۹). نقش دولت در حمایت از کسب و کارهای کوچک و متوسط.
- گور طاهری، م؛ محمدی، ن و افتخاری ع (۱۳۹۳). ارزیابی و سنجش محرومیت در سطح روستایی؛ مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان جوانرود. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۳ (۳)، صص ۱۷-۴۰.
- محمد کریمی، یوسف؛ اکبری، محسن؛ یزدانپرست، مهدی. (۱۳۹۹). الگوی کشف فرصت‌های کارآفرینی در ایجاد کسب و کارهای خرد با نقش محوری زنان. فصلنامه زن و جامعه، سال یازدهم، شماره ۴.
- مدرسی، میثم؛ آراستی، زهرا؛ طالبی، کامبیز؛ فراست‌خواه، مقصود. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی برنامه‌های حمایتی دولت از رشد کسب و کارهای خانگی از دیدگاه زنان صاحب کسب و کارهای خانگی در ایران. فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی، سال چهارم، شماره ۲.
- مدهوشی مهرداد؛ طیبی محمدرضا و دلآوری حمیدرضا. (۱۳۹۲) تأثیر بازارگرایی و گرایش کارآفرینانه بر نوآوری در کسب و کارهای کوچک و متوسط.
- مروج، کامران (۱۳۹۶) طبقه‌بندی و تناسب اراضی برای توسعه مناطق محروم در چارچوب اقتصاد مقاومتی مورد مطالعه: شهرستان ریگان استان کرمان. نشریه جغرافیا و توسعه. شماره ۴۸. صص ۱۳۳-۱۵۲.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی. (۱۳۹۵). موانع محیطی تأسیس و رشد کسب و کارهای خرد در تهران، مطالعات اقتصادی (گروه مطالعات محیط کسب و کار)، صص ۲۳-۱. بازیابی از: <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/974087>
- ملاشاهی، غلامعباس؛ ظریفیان، شاپور. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر موفقیت کسب و کارهای کوچک و متوسط زراعی و باغی شهرستان زابل. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، سال چهل و ششم، شماره ۴.
- موسوی جد، سید محمد؛ احمدی‌زاد، آرمان و محمدی، حیدر (۱۳۹۹). تأثیر فرهنگ سازمانی بر رفتارهای کارآفرینانه در کسب و کارهای کوچک و متوسط شهر سمنجان. نشریه مدیریت فردا، سال ۱۹ (۶۳)، صص ۲۱۷-۲۲۷.
- میرکمالی، سید محمد (۱۳۹۵). مبانی مدیریت منابع انسانی، تهران، انتشارات یاستارون، چاپ اول.
- ناهد، مجتبی (۱۳۸۸). چیستی و چراپی کارآفرینی و کارآفرینی سازمانی در یک نگاه، بررسی‌های بازرگانیریا، شماره ۳۴، صص ۱.

هزارجریبی، سبحانی. (۱۳۹۷) راهبرد سیاست‌گذاری اشتغال جوانان در ایران. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۷ (۴۱)، ۲۹-۴۸.

یزدخواستی علی، مزروعی نصرآبادی اسماعیل و دولت‌شاه پیمان. (۱۳۹۷) شناسایی راهبردهای چرخش منابع انسانی در مرحله افول کسب‌وکارهای کوچک و متوسط.

یوسفی، نورالدین، و جمینی، داود. (۱۳۹۴). ارائه راهکارهای توسعه اشتغال در نقاط روستایی ایران (مورد: شهرستان جوانرود). کنگره پیشگامان پیشرفت.

References

- Aramand, Majid, (2012), "Women entrepreneurship in Mongolia: the role of culture on entrepreneurial motivation", *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 32 (1): 68 – 82.
- Atsede, W. Brychan, T. (2018), *Financial Entrepreneurship for Economic Growth in Emerging Nations, USA: IGI Global*.
- Basu. Rupa, (2016), *Analyzing Female Entrepreneurship in a Global Context- The Challenges And The Road Ahead*, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 20 (11): 01-04.
- Bartle, C., & Chatterjee, K. (2019). Employer perceptions of the business benefits of sustainable transport: A case study of peri-urban employment areas in South West England. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 126, 297-313.
- Borisov, A., Ellul, A., & Sevilir, M. (2021). Access to public capital markets and employment growth. *Journal of Financial Economics*.
- Cacciatore, M., Fiori, G., & Traum, N. (2020). Hours and employment over the business cycle: A structural analysis. *Review of Economic Dynamics*, 35, 240-262.
- Danson, M., Galloway, L., & Sherif, M. (2021). From unemployment to self-employment: Can enterprise policy intensify the risks of poverty?. *Critical Perspectives on Accounting*, 75, 102164.
- Datta, P. B., & Gailey, R. (2012). Empowering women through social entrepreneurship: Case study of a women's cooperative in India. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 36 (3): 569-587.
- Fu, M., Exeter, D. J., and Anderson, A. (2015). The politics of relative deprivation: A transdisciplinary social justice perspective, *Social Science and Medicine*, 133, 3, 223-232.
- Geburu, G. H. (2009). Financing preferences of micro and small enterprise owners in Tigray: does POH hold?, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 16 (2), 322-334. Retrieved from: <https://doi.org/10.1108/14626000910956083>
- Ghose A.K. (2019). "Economic Growth and Employment in South Asia. In *Manufacturing and Jobs in South Asia* (pp. 197-211)". Singapore: Springer,.
- Giroud, X., & Mueller, H. M. (2021). Firm leverage and employment dynamics. *Journal of Financial Economics*.
- Herkenhoff, K., Phillips, G. M., & Cohen-Cole, E. (2021). The impact of consumer credit access on self-employment and entrepreneurship. *Journal of Financial Economics*, 141 (1), 345-371.
- Hind. Bouzakraoui and Driss. Ferhane (2017). "An Exploratory Study of Women's Entrepreneurship in Morocco", *Journal of Entrepreneurship: Research & Practice*, Vol. 2017, Article ID 869458, DOI: 10.5171/2017.869458.
- Honjo, Y. & Harada, N. (2006). SME policy, financial structure and firm growth: evidence from Japan. *Small Business Economics*, 27 (4-5): pp. 289-300.
- Ijose, O. (2010). Strategic human resource management, small and medium sized enterprises and strategic partnership capability. *Journal of Management and Marketing Research*, 5.

- Mantok.Stanzin, (2016), role of women entrepreneurship in promoting women Empowerment, *International Journal of Management and Applied Science*, 2 (10), 48-51.
- Mina, A., & Santoleri, P. (2021). The effect of the Great Recession on the employment growth of young vs. small firms in the Eurozone. *Structural Change and Economic Dynamics*, 56, 184-194.
- Mobarak, A. and Azarpeyvand, Z. (2009), "Look at the Good Governance Indicators of Islam View and its Effect on Economic Growth", *Quarterly Journal of Islamic Economics*, 9 (36), PP. 179-208.
- Monteith.William, Laura Camfield, (2019), Business as family, family as business: Female entrepreneurship in Kampala, Uganda, *Geoforum journal*, 101, 111-121.
- Pan, Q., Jin, Z., & Liu, X. (2020). Measuring the effects of job competition and matching on employment accessibility. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 87, 102535.
- Rauch, A. & Hatak, I. (2016). A meta-analysis of different HR-enhancing practices and performance of small and medium sized firms. *Journal of business venturing*, 31 (5): pp. 485-504
- Sarosa, S. (2007). The information technology adoption process within Indonesian small and medium enterprises. *University of Technology, Sydney*.
- sarwoko, E. & Frisdiantara, C. (2016), Growth Determinants of Small Medium Enterprises (SMEs), *Universal Journal of Management* 4 (1): 36-41.
- Wadho, W., Goedhuys, M., & Chaudhry, A. (2019). Young innovative companies and employment creation, evidence from the Pakistani textiles sector. *World Development*, 117, 139-152
- Wilkinson, T. Brouters, L. E. (2006). Trade promotion and SME export performance, *International Business Review*, 15: 233–252.
- Zellweger, T., Nason, R., Nordqvist, M., & Brush, C. (2011). Why do family firms strive for nonfinancial goals? An organizational identity perspective. *Entrepreneurship Theory and Practice*. DOI: 10.1111/j.15406520.2011.00466.x.
- Zhang, M., Macpherson, A., & Jones, O. (2006). Conceptualizing the learning process in SMEs Improving innovation through external orientation. *International Small Business Journal*, 24 (3), pp. 299-323.
- Zheng, L. (2021). Job creation or job relocation? Identifying the impact of China's special economic zones on local employment and industrial agglomeration. *China Economic Review*, 101651.